

MUHASEBE BİLGİ SİSTEMİNİN KURUMSALLAŞMA DÜZEYİNE ETKİSİ: SANAYİ İŞLETMELERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Yrd.Doç. Dr. Engin DİNÇ*

Arş.Gör.İdiris VARICI**

Özet

İşletmelerin sürekliliği için en önemli faktör kurumsallaşmadır. Ayrıca, etkin bir bilgi sisteminin varlığı da işletmeler için gereklidir. Bu durum, kurumsallaşma ile muhasebe bilgi sistemi arasında bir ilişkinin varlığını hissettirmektedir. Bu çalışmanın amacı, kurumsallaşma ile muhasebe bilgi sisteminin arasında bir ilişki olup olmadığını ortaya koymaktır. Bu amaçla, Karadeniz Bölgesi'nde, 196 sanayi işletmesine yönelik bir anket çalışması yapılmıştır. Çalışmanın sonunda, muhasebe bilgi sistemi ile kurumsallaşma arasında doğru yönlü, pozitif ve güçlü bir ilişkinin olduğu ve muhasebe bilgi sisteminin etkinliğinin kurumsallaşmaya etki eden faktörlerden biri olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kurumsallaşma, Muhasebe Bilgi Sistemi

The Influence of Accounting Information System on Institutionalization Level: A Research on Industry

Summary

The most important factor for continuity of businesses is institutionalization. Besides, an active accounting information system is essential for businesses. This condition makes feel the adumbrate a relationship between accounting information system and institutionalization. The aim of this study is to execute to be or not to be a relationship between accounting information system and institutionalization. For the purpose, a poll was applied on 196 industrial corporation at the black sea region. As a result, it is concluded that there is a linear, positive and powerfull relationship between accounting information system and institutionalization and

---

* Karadeniz Teknik Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü

** Karadeniz Teknik Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü

accounting informaion system is an important factor affecting institutionalization.

Key Words: Institutionalization, Accounting Information System

A).GİRİŞ

İşletmelerin günümüzdeki en önemli hedefi varlıklarını devam ettirmek ve sürekliliği sağlamaktır. Sürekliliği sağlamanın yolu, esnek, yenilikçi, takım ruhuna önem veren, müşteri memnuniyetini ön planda tutan, maliyet azaltımına yönelen ve özellikle değişimi iyi yöneten kurumlar oluşturmaktır. Bu değişimi iyi yönetmenin tek yolu ise kurumsallaşmadır. Günümüzde kurumsallaşma ile ilgili sorunlar akademik hayatın çalışma konuları arasında girmiştir. Birçok yerli ve yabancı akademisyen, kurumsallaşma üzerine çalışmalar yapmışlardır. Bu çalışmaların bir kısmı, kurumsallaşmaya etki eden faktörler üzerinde olmuştur. Ancak hiçbir çalışma da muhasebe bilgi sisteminin kurumsallaşma üzerine etkisi incelenmemiştir. Oysa ki; etkin bir bilgi sisteminin işletmeler için ne kadar önemli olduğu tüm akademisyen ve uygulayıcılar tarafından kabul edilmektedir. İşletmenin bilgi sistemleri içinde de en önemlisi muhasebe bilgi sistemidir.

Bu çalışmanın amacı, muhasebe bilgi sistemi ile kurumsallaşma arasında bir ilişkinin olup olmadığını ortaya koymak ve etkin bir muhasebe bilgi sisteminin kurumsallaşmanın ana faktörlerinden biri olduğunu ispatlamaktır. Bu amaçla, 196 sanayi işletmesi üzerinde bir anket çalışması yaparak, işletme yöneticilerinin kendi işletmelerinin kurumsallaşma düzeyi ve muhasebe bilgi sistemi etkinliği ile ilgili ne düşündükleri belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmada, önce kurumsallaşma ve muhasebe bilgi sistemleri hakkında kısa bir bilgi verildikten sonra kurumsallaşma ile ilgili literatür özetleri sunulmuştur. Daha sonra araştırmanın amacı, yöntemi ve kısıtları belirtildikten sonra araştırmanın bulguları ortaya konmaya çalışılmıştır.

B). KURUMSALLAŞMA VE MUHASEBE BİLGİ SİSTEMİ

1.Kurumsallaşma

Dünya’da 1950’li yıllarla birlikte, işletme sahipleri müteşebbisi oldukları işletmelerin kendilerinden sonra da

yaşayabilmesi için ciddi bir arayışa başlamışlardır. İşte bu noktada “kurumsallaşma” kavramının önemi artmıştır. Daha sonraki yıllarda ise kurumsallaşma, örgütün kurumsal çevresine uyumunu ele alan, organizasyonların yapı ve davranışlarını anlama ve analiz etmede kullanılan bir sosyolojik yaklaşım olarak ele alınmıştır. 1980’lerden sonra ise üzerinde en çok tartışılan bir konu haline gelmiştir.¹ Kurumsallaşma kurum kelimesinden türetilen bir kavram olup, bir topluluktaki ilişkiler bütünü veya çoğunluğun aynı şekilde ve sıklıkla ortaya koyduğu davranışlar bütünü olarak tanımlanabilir. Kurumsallaşma kavramı birçok kaynakta birbirine benzer şekillerde tanımlanmıştır. Bu tanımların hemen hepsinde kişilerden ziyade kuralların ön planda olduğu, standardizasyonun sağlanması gerektiği ve çevresel etkilere vurgu yapılmaktadır.² Tüm bu tanımlardan yola çıkarak kurumsallaşmayı; çevresindeki değişimleri iyi analiz eden ve yorumlayan, bu değişim sonucu kendisine de bir yer edinen, kendisi dışındakilerden tamamen bağımsız hale gelen özel bir ilişki olarak tanımlamak mümkündür.

Literatürde bir işletmenin kurumsallaşabilmesinde etkili olabilecek 5 faktörden bahsedilmektedir. Bunlar; eğitim düzeyi, lider yönetici, örgüt yapısı, insana yönelik olma ve örgüt kültürüdür.³

---

¹ Yonca GÜROL, *Örgüt Teorisi Olarak Kurumsallaşma*, Beta Basım Yayım Dağıtım,2005, İstanbul, s.15

² Selen DOĞAN “İşletmelerde Sürekliliğe Götüren Yol: Kurumsallaşma ve Önemi”, *Erciyes Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, Sayı 13,1998,143–167- Ebru KARPUZOĞLU, *Büyüyen ve Gelişen Aile Şirketlerinde Kurumsallaşma*, Hayat Yayıncılık, 2001,İstanbul- ALAYOĞLU Nihat, *Aile Şirketlerinde Yönetim ve Kurumsallaşma*, MÜSİAD Yayınları, 2003,İstanbul- ÖRMECİ Ebru, *Kurumsallaşma Sürecindeki İşletmelerde İnsan Kaynakları Yönetiminin Önemi ve Yaşanan Sorunlar Üzerine Bir Araştırma*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, SBE, 2005,İstanbul

³ İter AKAT, Turan ATILGAN, *Sanayi İşletmelerinde Kurumsallaşma ve Şirket Kültürü*, TOBB Yayın No Genel:226, 1992, Ankara,s.32- Md. Zabid Abdul RASHID, Murali SAMBASIVAN,Juliana JOHARI, “The Influence Of Corporate Culture Organizational Commitment On Performance”, *Journal Of Management Development*,No:8,Vol.22,2003,708-728,s.711 - Geybulla GEYBULLAYEV, *Yönetimin Esasları*,Süleyman Demirel Üniversitesi Yayın No: 28, 2002, Isparta,s.39.

2.Muhasebe Bilgi Sistemi

Bilgi sistemleri, yöneticiler, müşteriler ve işletme çalışanları arasındaki iletişimi kolaylaştırarak kurumsal bir yapının atılmasına temel oluşturabilir. Bilgi sistemleri içinde en önemlisi ***muhasabe bilgi sistemidir***. Çünkü muhasabeden alınan bilgilerle işletmeler gelecekle ilgili stratejik kararlar alabilmekte, ileride meydana gelebilecek riskleri bu bilgilerden yola çıkarak kontrol altında tutabilmektedir. Ayrıca işletme dışındaki kişiler de finansal muhasabe bilgilerinden yararlanabilmektedirler.

Literatürdeki bir çok tanım incelendiğinde, muhasabe bilgi sisteminin, işletme içi ve işletme dışı finansal bilgi kullanıcılarına, işletme faaliyetlerinin sağlıklı bir şekilde devam ettirilmesi, planlanması ve denetlenmesi için gerekli olan bilgileri finansal tablolarla sunan bir bilgi sistemi olduğu şeklinde ortak görüş mevcuttur.⁴

Muhasebe bilgi sistemlerinden yararlanan bilgi kullanıcıları iç ve dış bilgi kullanıcısı olarak adlandırılmaktadırlar. İç bilgi kullanıcılara maliyet ve yönetim muhasabesi bilgi sistemi bilgi sunarken, dış bilgi kullanıcılara da finansal muhasabe bilgi sistemi bilgi sunmaktadır.⁵

Etkin bir muhasabe bilgi sistemi için gerekli unsurlar literatürde farklı şekillerde belirtilmektedir. Örneğin Romney ve Steinbart (2003) ile Sürmeli'ye (1978) göre bu unsurlar insan, haberleşme araçları, raporlar ve donanımlar şeklindedir. Durmuş ve

---

⁴ S.Julie DAVİD,“The Research Pyramid:A Framework For Accounting Information System Research”*Journal of Information System*, No.1,Vol.13, ,Spring , 1999, 7-30- Mehmet CİVAN, Ekrem KARA, “İşletme Yönetiminde Muhasebe Bilgi Sisteminin Yeri ve Önemi”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Sayı:20, Ekim , 2003,111–117- Semra KARACAER,Nurettin İBRAHİMOĞLU, “İşletme Yönetiminde Muhasebe Bilgi Sistemi, İç Kontrol, Verimlilik İlişkisi Ve Önemi”, *H.Ü. İ.İ.B.F. Dergisi*, Sayı 1, Cilt 21,2003,211–228

⁵ E. Lee SUMMERS, *Accounting Infomation System*, Second Edition, Houghton Mifflin Company, 1991,New Jersey, s.23

Arat (1995) ise, unsurları belge sistemi, hesap planı, defter sistemi, personel ve etkin bir raporlama sistemi olarak belirtmiştir

Günümüzde muhasebe bilgi sisteminin unsurları arasına yazılım ve donanım sistemi ile bilgi teknolojileri de girmiştir.

C). LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

Kurumsallaşma ile ilgili literatürde pek çok çalışma bulmak mümkündür. Bu çalışmaların bazıları teorik olarak kurumsallaşma konusunu incelemişler, bazıları ise kurumsallaşmaya etki eden faktörler üzerinde durmuşlardır.

Flynn(1987), çevresel faktörlerin kurumsallaşma üzerindeki etkisini, şehirleşmiş bölgelerde bulunan 128 Amerikan toplu taşıma işletmesi üzerinde bir model kullanarak incelemiştir. Araştırma sonucunda, kurumsallaşmadaki %23 oranında değişimin çevresel faktörler tarafından açıkladığı ortaya konulmuştur. **Judge (2003)** ise, kurumsal bir işletmenin üç önemli özelliği olduğunu ortaya çıkarmıştır. Birincisi işletmenin dışındakilerden çok farklı olması, ikincisi kendi içinde karmaşık bir yapıya sahip olması, üçüncüsü de universal ve otomatik fikir üreten bir sürece uygun olarak donatılmasıdır. **Ahmed, Capretz ve Sheilkh (2007)** tarafından Kuzey Amerika'da bulunan çok uluslu yazılım şirketleri üzerinde ampirik bir çalışma yapılmış, bu şirketlerin performansı kurumsallaşma açısından önemli rol oynadığı ortaya çıkmıştır. Organizasyonların performansını etkileyen faktörler incelenmiş, bu faktörler organizasyonel faktörler olarak adlandırılmıştır. Yönetim çatışması hariç, diğer faktörlerin işletmelerin performanslarını etkilediği ortaya koyulmuştur. **Dambrin, Lampert ve Sponem (2007)** tarafından yapılan bir başka araştırmada ise, 1990'ların sonuna doğru eczacılık sektöründeki gelişme stratejilerine paralel olarak, Antalgix adlı tek bir firma ele alınıp incelenmiş ve gelişmenin kurumsal açıdan yeni boyutlar kazandırdığını ortaya koymuştur. Kurumsallaşmanın bir değişim süreci olduğunu, fakat bu değişimin yavaş ve doğrusal olduğunu ortaya koymuştur

Ülkemizde de kurumsallaşma konusunda yapılmış bir çok araştırma mevcuttur. **Akat ve Atılgan(1992)** tarafından İzmir'de faaliyet gösteren dokuz büyük işletme üzerinde 3 aşamalı bir araştırma yapılmıştır. Bu araştırma sonucunda; işletmelerin kurumsallaşma

düzeyinin ülkenin sosyo-ekonomik ve politik şartlarıyla yakından bağlantılı olduğu ve kurumsallaşmayla birlikte işletmede bir güven duygusunun oluştuğu belirlenmiştir. **Karpuzoğlunun (2001)**, aile işletmelerinin temel özellikleri ve örgütsel kurumsallaşma konuları üzerine bir araştırma yapmıştır. İstanbul yöresindeki 210 küçük ve orta ölçekli aile şirketi üzerinde yapılan araştırma sonucunda, küçük ve orta ölçekli aile işletmelerinin, kurumsallaşmada etkili olan faktörlere sahip olamamalarından kaynaklanan problemler tespit edilmiştir. **Okur (2003)** ise, İstanbul ilinde farklı sektörlerde faaliyet gösteren ulusal ve uluslararası işletmelerin kurumsallaşma süreçlerinin mukayesesine ilişkin bir araştırma yapmıştır. Bu çalışmanın sonucunda, kurumsallaşma aşamasında ulusal ve uluslararası şirketlerin farklı sorunlar yaşadığı, bu sorunların temelinde kurumsal ve kültürel farklılıkların olduğu ortaya konulmuştur. **Dursun (2004)** tarafından yapılan bir başka araştırmada ise, kurumsallaşmaya karşı direnç yaratan faktörler ele alınmış, işletmelerin kurumsallaşma sürecinde başarılı olmalarının büyük ölçüde işletme personelinin kurumsallaşma çalışmalarına destek vermesine ve direnç göstermesine bağlı olduğu savunulmuştur. Bir başka çalışmada ise **Örmeci (2005)**, bir örnek işletmede yöneticiler ve çalışanlar ile yapılan görüşmeler sonucu elde edilen veriler ışığında kurumsallaşma sürecindeki işletmelerde insan kaynakları yönetim uygulamaları aydınlatılmaya çalışılmıştır. **Yaşa (2006)** ise, Mersin ilinde Mersin Ticaret ve Sanayi Odası'na kayıtlı olan 59 tane aile şirketi üzerine bir araştırma yapmıştır. Araştırma sonucunda kurumsallaşma sürecinin aile üyelerinin sahip olduğu baskın değer yargıları nedeniyle gerçekleşemediği ortaya çıkmıştır.

Yukarıdaki literatürler incelendiğinde görülmektedir ki kurumsallaşmayı etkileyen birçok faktör üzerinde araştırma yapılmışken, muhasebe bilgi sisteminin etkisi üzerinde herhangi bir araştırma yoktur.

D).ARAŞTIRMA İLİ İLGİLİ ÖN BİLGİLER

1. Araştırmanın Önemi ve Amacı

İşletmelerin kurumsallaşmalarına etki eden faktörler konusunda birçok yerli ve yabancı çalışmalar mevcuttur. Ancak bu çalışmaların hiçbirinde muhasebe bilgi sisteminin kurumsallaşma

üzerine etkisi incelenmemiştir. Oysaki bir işletmenin başarılı bir şekilde yönetilebilmesi için muhasebe bilgi sisteminin etkin bir şekilde çalışması önemlidir. Bilgi sisteminin etkinliği, üretilen bilginin, doğru, zamanında ve yeterli miktarda bilgi kullanıcılarına sunulmasını ifade etmektedir. Doğru, zamanında ve yeterince üretilmeyen bilgi sebebi ile yöneticilerin karar almakta zorlanacağı, değişimi takip edemeyecekleri bir gerçektir. Bu nedenle, muhasebe bilgi sisteminin etkinliği kurumsallaşma açısından son derece önemlidir.

Bu çalışmanın amacı, muhasebe bilgi sisteminin kurumsallaşmayı etkileyen önemli faktörlerinden biri olduğunu ispatlamaktır. Bu amaçla, orta ve büyük ölçekli sanayi işletmeleri üzerinde bir anket çalışması yapılmıştır. Ancak zaman ve maliyet kısıtları sebebiyle çalışma yapılan işletmeler Karadeniz bölgesinden seçilmişlerdir. Araştırmada mikro ve küçük işletmeler kapsam dışında bırakılmıştır. Bunun sebebi, bu işletmelerde muhasebe bilgi sisteminin ve kurumsallaşmanın öneminin yeterince anlaşılmamış olmasıdır.

Araştırma için kurulan hipotezler aşağıdaki gibidir.

H₁: Muhasebe Bilgi Sisteminin etkinliği ile kurumsallaşma düzeyi arasında bir ilişki vardır.

H₂: Muhasebe bilgi sistemi, kurumsallaşmaya etki eden faktörlerden biridir

2. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmanın evreni Karadeniz bölgesindeki orta ve büyük ölçekli üretim işletmeleridir. Evrenin sınırlandırılmasındaki temel faktörler zaman ve maliyet faktörleridir. Araştırma, söz konusu evrenden tabakalı örneklem tekniği ile belirlenen 196 örneklem üzerinde yürütülmüştür. Araştırmanın verileri nicel görüşme tekniği ile elde edilmiş olup anket formu demografik sorular dâhil 68 sorudan oluşturulmuştur. Soru formu hazırlandığında soruların çalışıp çalışmadığını anlamak için 14 pilot işletme üzerine çalışma yapılmış ve soru formuna son biçimi verilmiştir.

3. Araştırmanın Güvenirlik Analizi

Böylesi bir araştırma için öncelikle önemli olan, anketi oluşturan soruların araştırmanın amacına hizmet eder güvenirliliğe

sahip olmasıdır. Bu ise sorular arasında yüksek düzeyde korelasyon bulunmasıyla mümkündür. Cronbach Alfa Katsayısı bu amaca hizmet eden bir istatistik tekniğidir.⁶ Bu amaçla veriler SPSS programına girildikten sonra *Cronbach Alfa Katsayısı* hesaplanmış ve bu katsayının 0,9439 (%94) olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç, araştırmanın oldukça yüksek bir güvenilirlik derecesine sahip olduğunu gösterir.

E). ARAŞTIRMANIN BULGULARI

1. Genel Özellikler İle İlgili Bulgular

Araştırma yapılan işletmelerin ortalama faaliyet süresi 20 yıldır. En fazla faaliyet gösteren işletme 80 yıllıktır. Faaliyet süresi olarak en fazla yığılma (67 tane / %34) ise 11–20 yıl arasındadır. 18.11.2005 tarih ve 25997 sayılı resmi gazetede yayımlanarak 18.05.2006 tarihinde yürürlüğe giren “Küçük v Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması” hakkında yönetmeliğe göre, orta büyüklükteki işletmeler ise 50–249 arasında bulunan işletmelerdir. Tablo 1’de görüldüğü gibi işletmelerin işçi sayısı yoğunluğu orta ölçekli işletmelerdedir. Tabloya göre orta büyüklükteki işletmelerin 114’ü 50–99 arasında işçi çalıştırırken, 66’sı 100–249 arası işçi çalıştırmaktadır. Katılımcıların iş tecrübeleri ortalama 15 yıldır. Cevaplayıcıların iş tecrübeleri bir yıl ile 50 yıl arasında değişmektedir. İş tecrübesi olmayan cevaplayıcılar %8 oranındadır. İş öğrenmiş olan kişilerin oranı ise %21’dir. İşinde uzman olmuş kişileri gösteren kategori ise 8–15 ile 16–25 yaş aralığında bulunan kişilerdir. Bu da işletmeler açısından oldukça memnun edici bir durumdur. Araştırma yapılan işletmelerin faaliyet konularına göre ayrımı 7 kategoride yapılmıştır. Bu kategoriler Avrupa Birliği uyum yasası çerçevesinde NACE kodları Alt kısım D imalat bünyesinde bulunan işletmelere göre belirlenmiştir. Ancak anketin sade görünümü olması açısından bütün alt kategoriler anket formuna yazılmayıp sayılanların dışındakilere diğer seçeneği eklenmiştir.

---

⁶ ALTUNIŞIK Remzi, COŞKUN Recai, YILDIRIM Engin, BAYRAKTAROĞLU Serkan, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, Sakarya Kitabevi, 2004, Sakarya, s.115

Tablo 1.1. Ankete Katılan İşletmelere Yönelik Genel Bulgular

Çalışan Sayısına Göre İşletmeler	Sayı	%	Faaliyet konularına Göre İşletmeler	Sayı	%	Faaliyet Sürelerine Göre Dağılımı	Sayı	%
50-99	114	58,2	Gıda	72	36,7	1-5	22	11,2
100-249	66	33,7	Tekstil	8	4,1	6-10	34	17,3
250 ve üstü	16	8,2	Makine San.	18	9,2	11-20	67	34,2
			Kimya San.	10	5,1	21-30	38	19,4
			Orman Ür.San.	21	10,7	31 ve üstü	35	17,9
			Madencilik	6	3,1			
			Diğer	61	31,1			

Tablo 1.2. Anketi Cevaplayanlara Yönelik Genel Bulgular

Cinsiyet	Sayı	%	İş Tecrübeleri	Sayı	%
Erkek	162	82,7	1-3	16	8,2
Kadın	34	17,3	4-7	42	21,4
			8-15	63	32,1
			16-25	49	25,0
			26 ve üstü	26	13,3

Bu alt başlıkların hepsini anket formuna yerleştirmek anketi cevaplayıcıyı yoracağından başlıklar diğer seçeneği altında toplanmıştır. Bu alt başlıklar altında toplanan imalat ürünleri çok sayıda ve çeşitlidir. Tablo 1’ de görüldüğü gibi çalışma yapılan işletmelerin büyük çoğunluğu(72 tane / %37) gıda imalatı ile ilgilidir.

2.Araştırma Yapılan Bölgedeki İşletmelerin Kurumsallaşma Düzeyi

İşletmelere yöneltilen sorular 5’li likert uygulanarak hazırlanan sorulardır. 5’li likert’te ortalama olarak 4 ve 4’ün üzerinde olan cevaplar işletmelerin etkin kurumsallaşma sağlamaları için yeterli olarak kabul edilmiştir. Araştırma kapsamında olan işletmelerin %81’inin (160 işletme) kurumsallaşma düzeylerinin yüksek olduğu belirlenmiştir (Tablo 2). Araştırmada 36 işletmenin ise kurumsallaşma düzeyinin düşük olduğu tespit edilmiştir.

3. Araştırma Yapılan Bölgedeki İşletmelerin Muhasebe Bilgi Sistemlerinin Etkinlik Düzeyi

Araştırma yapılan işletmelerin muhasebe bilgi sistemleri araştırılırken orta ve büyük ölçekli işletmeler araştırmaya dâhil edilmiştir. Muhasebe bilgi sistemi ile ilgili sorular 5 faktör olarak baştan belirlenip sorular bu beş faktör altında çoğaltılmıştır. Bu faktörler belge sistemi, defter sistemi, hesap planı, personel sistemi, raporlama ve denetim ile ilgili sorulardan oluşmaktadır. Bu sorular 5'li likert kullanılarak sorulmuştur. Muhasebe bilgi sisteminde de kurumsallaşmada olduğu gibi sorulan sorulara verilen cevaplara göre ortalama 4 ve 4'ün üzerinde olan değerler esas alınarak muhasebe bilgi sisteminin etkinliği tespit edilmiştir. 4 ve 4'ün üzerinde olan işletmelerin muhasebe bilgi sistemi etkin olarak kabul edilmiştir. Bu kabul sonucu işletmelerin dağılımı aşağıdaki gibidir.

Araştırmaya dâhil olan işletmelerin 162 tanesinin muhasebe bilgi sistemi etkin iken, 34 tanesinin muhasebe bilgi sistemi etkin değildir. Buna göre, orta ve büyük sanayi işletmelerinin %82,7 gibi bir çoğunluğunda muhasebe bilgi sisteminin etkin olduğu görülmektedir (Tablo 2).

4. Kurumsallaşma İle Muhasebe Bilgi Sistemi Arasındaki İlişki

Araştırmanın temel amacı muhasebe bilgi sistemi ile kurumsallaşma arasındaki ilişkinin incelenmesi ile muhasebe bilgi sisteminin kurumsallaşma üzerindeki etkisini belirlemektir. Bu amaçla işletmelere yönelik anket hazırlanmış ve uygulamaya konulmuştur. Muhasebe bilgi sistemi ile kurumsallaşma arasında bir ilişki olduğu hipotezlerde belirtilmişti. Buna göre birinci hipotez aşağıdaki gibi oluşturulmuştu.

H₁: Muhasebe bilgi sistemi etkinliği ile kurumsallaşma düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 2. Muhasebe Bilgi Sistemi İle Kurumsallaşma Arasındaki İlişki

	KURUMSALLAŞMA DÜZEYİ			TOPLAM
	Sayı	Kurumsallaşma Düzeyi Yüksek	Kurumsallaşma Düzeyi Düşük	
MBS etkin	148	14	162	
	91,4	8,6	100,0	
MBS etkin değil	92,5	38,9	82,7	
	12	22	34	
MBS etkin değil	35,3	64,7	100,0	
	7,5	61,1	17,3	
TOPLAM	160	36	196	
	81,6	18,4	100,0	
	100,0	100,0	100,0	
$\chi^2:58,911$		$p: 0,000$	$C:0,481$	

Tablo-2 dikkate alındığında kurumsallaşma ile muhasebe bilgi sistemi değişkenleri arasında istatistiksel ilişki bulunduğu (Ki-kare: 58,911), bu ilişkinin anlamlı olduğu ($p:0, 000$) ve ilişkinin güçlü olduğu ($C=0,481$) tespit edilmiştir. Yani H_1 hipotezi kabul edilmiştir. Buna göre araştırma yapılan orta ve büyük ölçekli sanayi işletmelerinde muhasebe bilgi sisteminin etkinliği ile kurumsallaşma düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır.

Tablodaki veriler değişkenlerin birbirleri ile ilişkileri açısından incelendiğinde önemli bulgular dikkat çekmektedir. Şöyle ki; kurumsallaşmış işletmelerin %92,5'inde muhasebe bilgi sistemi etkin olmasına karşılık ancak %7,5'inde muhasebe bilgi sisteminin etkin olmadığı görülmektedir. Buna karşılık kurumsallaşmamış işletmelerin %38,9'unda muhasebe bilgi sisteminin etkin olmasına karşılık

%61,1'inde muhasebe bilgi sisteminin etkin olmadığı görülmektedir. Bu bulgular kurumsallaşma ile muhasebe bilgi sisteminin etkin olması arasında doğrusal bir ilişkinin bulunduğunu göstermesi açısından önemli ve anlamlıdır. Bu ilişki bir başka açıdan da kolaylıkla tespit edilebilmektedir. Muhasebe bilgi sisteminin bağımsız değişken olarak ele alınıp bu bağlamda kurumsallaşma düzeyinin irdelenmesi ile de aynı sonuca ulaşılmaktadır. Buna göre muhasebe bilgi sistemi etkin olan işletmelerin %91,4'ü kurumsallaşmış işletmelerken muhasebe bilgi sistemi etkin olmayan işletmelerin %64,7'si kurumsallaşmamış işletmelerdir.

5. Muhasebe Bilgi Sisteminin Kurumsallaşma Üzerindeki Etkisi

Kurumsallaşmayı etkileyen faktörler literatürde genelde Lider-Yönetici, Eğitim Düzeyi, Örgüt Yapısı, İnsana Yönelik Olma ve Örgüt (kurum, işletme) Kültürü olarak sayılmaktadır. Hiçbir araştırmada, muhasebe bilgi sistemi bir faktör olarak ele alınmamıştır. Kanımızca muhasebe bilgi sistemi, kurumsallaşmayı etkileyen önemli faktörlerden biridir. Bu amaçla çalışmanın ana amacını gösteren hipotez aşağıda test edilmiştir.

H₂: Muhasebe Bilgi Sisteminin Kurumsallaşma üzerinde etkisi vardır.

Tablo 3'de kurumsallaşma düzeyine muhasebe bilgi sisteminin etkisini gösteren logit regresyon analizinin sonuçlarını yer almaktadır. Model ile kurumsallaşma düzeyi üzerindeki muhasebe bilgi sisteminin etkisi ortaya konmaktadır⁷. Çalışmada açıklanan değişkenin gerçekleşme olasılığı ele alınmamıştır. Model, "Maximum Likelihood

---

⁷ Kullanılan lojistik regresyon denklemi $P_i = E(Y=1 | X_i) = \frac{1}{1 + e^{-(\beta_1 + \beta_2 X_i)}}$, gösterim

kolaylığı için $P_i = \frac{1}{1 + e^{-Z_i}}$ buradan yöntem kullanımı bahis oranı $\frac{P_i}{1 - P_i} = \frac{1 + e^{Z_i}}{1 + e^{-Z_i}} = e^Z$

biçimindedir. Logaritmik bahis oranının olabilirlik lojistik çözüm denklemi ise, $L_i =$

$\ln\left(\frac{P_i}{1 - P_i}\right) = Z_i = \alpha + \beta X_i$ şeklindedir (Gujarati 2001: 555; Pindyck ve Rubinfeld 1981:290-

291). Bu logaritmik bahis oranının maksimum olduğu seviye en uygun çözümü verecektir.

Ratio" yöntemi ile tahmin edilmiştir. Modelin uygunluğunun belirlenmesinde "pseudo" ölçümü olan "Nagelkerke" R^2 ve X^2 istatistiği kullanılmıştır. Katsayıların anlamlılık testi, yani modele katkıları "Wald istatistiği" ve açıklanan değişkenle açıklayıcı değişkenler arasındaki kısmi korelasyonlarla (R) belirlenmiştir.⁸

Aşağıdaki tablodan kurulan modelin $X^2=66,618$ değeri ve $p=0,000$ düzeyinde anlamlı olduğu ortaya çıkmıştır. Katsayıların ise $p<0,01$ düzeyinde anlamlı olduğu anlaşılmaktadır. Muhasebe bilgi sistemi katsayısının pozitif olması muhasebe bilgi sistemindeki artışın kurumsallaşmayı pozitif yönde artırdığını gösterir. Böylece, muhasebe bilgi sisteminin etkinliğindeki iyileşme kurumsallaşma derecesini yükselttiği söylenebilir.

Tablo 3. Logit Regresyon Sonuçları

Değişkenler	Katsayı	Standart Hata	Wald	Sig.Levene(p)
Sabit	10,928	1,949	31,427	0,000
MBS	3,294	0,531	38,444	0,000
$X^2: 66,618, p: 0,000$ Nagelkerke $R^2=0,469$ -2Log Likelihood=120,333				

Kurumsallaşmayı muhasebe bilgi sisteminin ne kadar etkilediğini ise "Nagelkerke" R^2 belirlemektedir. Yani kurumsallaşmadaki %46,9'luk bir değişim muhasebe bilgi sistemi tarafından açıklanmaktadır. Geri kalan kısmı ise diğer faktörler tarafından açıklanmaktadır. Böylece, araştırma yapılan işletmelerin kurumsallaşma düzeylerinin yaklaşık yarısı muhasebe bilgi sistemi tarafından açıklandığı görülmektedir. Kurumsallaşma üzerinde diğer tüm faktörlerin etkisi kadar muhasebe bilgi sisteminin tek başına etkisi vardır denilebilir. Yani muhasebe bilgi sisteminin etkinliği arttıkça işletmelerin kurumsallaşma düzeyi de artmaktadır.

⁸ M.J. Norusis, *SPSS Advanced Statistics 6.1*, SPSS Inc,1994,s.5–8

Tablo 4: Sınıflandırma Sonuçları

Gözlemler	Tahminler		Sınıflandırma (%)
	Kurumsallaşmış	Kurumsallaşmamış	
Kurumsallaşmış	154	6	96,3
Kurumsallaşmış	18	18	50,0
Genel sınıflandırma (%)			87,8

Tablo 4’de muhasebe bilgi sisteminin etkinliğine göre kurumsallaşmanın sınıflandırma sonuçları görülmektedir. Modele göre, kurumsallaşmış firmalar %96,3 ve kurumsallaşmamış firmalar ise %50 oranında doğru sınıflandırılmaktadır. Genel sınıflandırma oranına göre model %87,8 seviyesinde kurumsallaşmayı belirleyebilmektedir. Buradan, muhasebe bilgi sisteminin kurumsallaşma üzerinde önemli düzeyde belirleyici olduğu ortaya çıkmaktadır.

6. Sonuç

Genel olarak düşünüldüğünde kurumsallaşmayı etkileyen faktörler olarak güçlü bir liderin olması, çalışanların eğitim düzeyinin yüksek olması, iyi bir örgüt yapısının bulunması, insana önem verilmesi, örgüt kültürünün varlığı ve güçlü bir bilgi sisteminin mevcudiyeti sayılabilmektedir. Bilgi sistemi bir işletmenin en önemli sistemlerinden biridir. Bilgi sistemleri içinde muhasebe bilgi sistemi ise, en önemli parçadır. Bu açıdan bakıldığında; muhasebe bilgi sisteminin, kurumsallaşmanın temel faktörlerinden olduğu söylenebilmektedir. Ancak bu iddiayı ispatlayan bir çalışmaya literatürde rastlanılmamıştır. Bu amaçla, zaman ve maliyet kısıtlarında göz önüne alınarak Karadeniz bölgesinden seçilen 196 orta ve büyük ölçekli sanayi işletmesi üzerinde bir araştırma yapılmıştır. Muhasebe bilgi sistemi etkinliğine ve kurumsallaşma düzeyinin ölçülmesine yönelik 5’li likert ölçeğine göre düzenlenmiş anket formu hazırlanmış ve yüzyüze görüşme tekniği ile ham veriler toplanmıştır.

Toplanan veriler SPSS İstatistik Paket Programında analiz edilerek, muhasebe bilgi sisteminin etkinliği ile kurumsallaşma

arasında bir ilişkinin olup olmadığı ve muhasebe bilgi sisteminin kurumsallaşma üzerinde etkili bir faktör olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Analizde ki-kare, logit Regresyon analiz yöntemleri kullanılmıştır. Araştırmanın güvenilirliği %94 çıkmıştır. Bu hazırlanan anket sorularının araştırmanın amacına ulaşabileceğini göstermesi açısından önemlidir.

Araştırma sonucunda üzerinde çalışılan işletmelerin %81,6'sının kurumsallaşma düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ancak kurumsallaşma düzeylerinin yüksek olması bu işletmelerin tam kurumsallaşmış olduklarını göstermemektedir. Çünkü kurumsallaşma düzeyine verilen cevapların ortalaması en yüksek ortalama olan 5'in altında bulunmaktadır. Araştırmaya dâhil olan işletmelerin % 82,7'sinin muhasebe bilgi sistemlerinin etkin olduğu görülmektedir. Bu sonuç araştırma yapılan işletmelerin muhasebe bilgi sistemine önem verdiklerini göstermektedir. Ancak muhasebe bilgi sistemi ile ilgili sorulara verilen cevapların ortalaması en yüksek ortalama olan 5'in altındadır. Bunun anlamı, araştırma yapılan işletmelerin muhasebe bilgi sistemlerinin etkinlik düzeylerinin yüksek olduğu ancak yinede aksayan taraflarının olduğudur.

Araştırmanın başlangıcında belirlenmiş olan H_1 hipotezi (H_1 : Muhasebe bilgi sisteminin etkinliği ile kurumsallaşma düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır) ki-kare analizi ile test edilmiş ve muhasebe bilgi sisteminin etkinliği ile kurumsallaşma düzeyi arasında istatistiksel olarak bir ilişki bulunduğu, bu ilişkinin anlamlı, pozitif yönlü ve güçlü olduğu sonucuna varılmıştır (Ki-kare: 58,911, p:0,000,C=0,481). Bu sonuca göre H_1 hipotezi kabul edilmiştir.

Araştırmanın temel amaçlarından biri de muhasebe bilgi sisteminin kurumsallaşmayı etkileyen faktörlerden biri olduğunun ispat edilmesidir. Bu iddia H_2 hipotezi ile modellenmiştir ve logit regresyon analizi ile test edilmiştir. Test sonucunda, kurulan modelin $X^2=66,618$ değeri ve $p=0,000$ düzeyinde anlamlı olduğu ortaya çıkmıştır. Katsayıların ise $p<0,01$ düzeyinde anlamlı olduğu anlaşılmaktadır. Muhasebe bilgi sistemi katsayısının pozitif olması muhasebe bilgi sistemindeki artışın kurumsallaşmayı pozitif yönde artırdığını gösterir. Bunun anlamı, muhasebe bilgi sisteminin etkinliğindeki iyileşmenin kurumsallaşma düzeyini olumlu yönde

etkilediğidir. Yani, muhasebe bilgi sistemi etkinliğinin artırılması durumunda, kurumsallaşma düzeyi bundan olumlu etkilenmektedir. Kurumsallaşmayı muhasebe bilgi sisteminin ne kadar etkilediği incelendiğinde ise kurumsallaşmadaki %46,9'luk bir değişimin muhasebe bilgi sistemi tarafından açıklandığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Geri kalan kısmı ise diğer faktörler tarafından açıklanmaktadır. Bu durumda, araştırma yapılan işletmelerin kurumsallaşma düzeylerinin yaklaşık yarısının muhasebe bilgi sistemi tarafından açıklandığı söylemek mümkündür. Bunun bir başka anlamı ise, muhasebe bilgi sisteminin etkinliğinin kurumsallaşmanın en önemli faktörlerinden biri olduğunun ispat edildiğidir.

KAYNAKÇA

AHMED Faheem, CAPRETZ L.Fernando, SHEIKH S.Ali, “Institutionalization of Software Product Line:An Empirical Investigation of Key Organizational Factors” *The Journal Of Systems And Software*, Volume 1, Issue 6, June, 2007, 836-849.

AKAT İlter, ATILGAN Turan, *Sanayi İşletmelerinde Kurumsallaşma ve Şirket Kültürü*, TOBB Yayın No Genel:226, 1992, Ankara.

ALAYOĞLU Nihat, *Aile Şirketlerinde Yönetim ve Kurumsallaşma*, MÜSİAD Yayınları, 2003,İstanbul.

ALTUNIŞIK Remzi, COŞKUN Recai, YILDIRIM Engin, BAYRAKTAROĞLU Serkan,*Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, Sakarya Kitabevi, 2004,Sakarya.

CİVAN Mehmet, KARA Ekrem, “İşletme Yönetiminde MuhasebeBilgi Sisteminin Yeri ve Önemi”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Sayı:20, Ekim, 2003,111–117.

DAMBRİN Claire, LAMPERT Caroline, SPONEM Samuel , “Control and Change-Analysing The Process Of Institutionalization” *Management Accounting Research*, Volume 18,Issue 2, 2007, 172–208.

DAVID S.Julie, “The Research Pyramid:A Framework For Accounting Information System Research”*Journal of Information System*, Vol.13,No.1, Spring ,1999, 7-30.

DOĞAN Selen “İşletmelerde Sürekliliğe Götüren Yol: Kurumsallaşma ve Önemi”, *Erciyes Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, Sayı 13, 1998,143–167.

DURMUŞ A.Hayri, ARAT M.Emin, *İşletmelerde Muhasebe Organizasyonu*, Marmara Üniversitesi Nihad Sayar Eğitim Vakfı, Yayın No:496/730, 1995, İstanbul

DURSUN Gülriz, *Kurumsallaşmaya Karşı Direnç Yaratan Faktörler ve Dirençle Başa Çıkma Yöntemleri (Bir Örnek Olay Çalışması)*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, SBE, 2004,İstanbul.

FLYNN, E.James. The Effects Of Environmental Characteristics OnThe Institutionalization Of Public Transportation:A Test Off The Ross Model” *Transportation Journal*, Vol. 26, Issue 3, Spring, 1987, 30-38.

GEYBULLAYEV Geybulla, *Yönetimin Esasları*, Süleyman Demirel Üniversitesi Yayın No: 28, 2002,Isparta.

GÜROL Yonca, *Örgüt Teorisi Olarak Kurumsallaşma*, Beta Basım Yayım Dağıtım, 2005,İstanbul.

JUDGE David, “Legislative Institutionalization: A Bent Analytical Arrow?”, *Government And Opposition*, Volume 38, Issue 4, Oct,2003,497–516.

KARACAER Semra, İBRAHİMOĞLU Nurettin,“İşletme Yönetiminde Muhasebe Bilgi Sistemi, İç Kontrol, Verimlilik İlişkisi Ve Önemi”, *H.Ü. İ.İ.B.F. Dergisi*, Cilt 21, Sayı 1,2003, 211–228.

KARPUZOĞLU Ebru, *Büyüyen ve Gelişen Aile Şirketlerinde Kurumsallaşma*, Hayat Yayıncılık, 2001,İstanbul.

NORUSİS, Marija.J. , *SPSS Advanced Statistics 6.1*, SPSS Inc.1994.

OKUR Bülent, *Ulusal ve Uluslar Arası İşletmelerin Kurumsallaşma Süreçlerinin Mukayesine İlişkin Bir Araştırma*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, SBE, 2003,İstanbul.

ÖRMECİ Ebru, *Kurumsallaşma Sürecindeki İşletmelerde İnsan Kaynakları Yönetiminin Önemi ve Yaşanan Sorunlar Üzerine Bir Araştırma*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, SBE, 2005,İstanbul.

RASHID Md. Zabid Abdul, SAMBASIVAN Murali, JOHARI, Juliana, “The Influence Of Corporate Culture Organizational Commitment On Performance”, *Journal Of Management Development*, No:8, Vol. 22,2003, 708–728.

Resmi Gazete, “Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik”, Yayın Tarihi:18.11.2005, Sayı:25997

ROMNEY B. Marshall, STEINBART P. John, *Accounting Information System*, Ninth Edition, Prentice Hall, 2003, New Jersey.

SUMMERS E. Lee, *Accounting Information System*, Second Edition, Houghton Mifflin Company, 1991, New Jersey.

SÜRMEİİ Fevzi, *Sistem Yaklaşımı Açısından Finansal Bilgi Sistemi Ve Maliyet Muhasebesi Alt Sistemi Uygulamaları*, Eskişehir İktisadi Ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları No:198/128, 1978, Eskişehir.

YAŞA Eda, *Aile Şirketlerinde Kurumsallaşma: Mersin İli Aile Şirketlerinin Kurumsallaşma Konusundaki Tutumlarını ve Düşüncelerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma*, Çağ Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2006, Mersin.

YILDIZ Fehmi, *Tekdüzen Hesap Çerçevesi ve Hesap Planı'nın Uygulama Sonuçları*, Der Yayınları, 2002, İstanbul.